

Egy nem mindennapi polgári életút a XIX. században

Dr. Tarczay Kálmán élete

Vasy Endre Levente, Budapest (vasye@t-online.hu)

A család eredete

A **Goldbecher** család (családi hagyomány szerint) Felső-Ausztriából került a Felvidékre, miután a salzburgi érsekek „örök civakodás”-ban éltek alattvalóikkal.¹ Származási helyüket eddig nem tudtam kideríteni. Mivel az 1700-as évek elejéről más adat is van az érsek reformációellenességéről, kezdetben természetesnek vettem a család evangélikus vallását, míg kezembe nem került az a keresztlevél, mely szerint a született gyermek katolikus. Ez azért érdekes, mert ugyancsak családi hagyomány szerint az érsek üzte el protestáns alattvalóit, köztük a Goldbechereket. A család a XVIII. század első harmadában jelenik meg Felső-Magyarországon, a Szepességben, bár egy Goldbecher előfordul az 1500-as években Kassa város előljárói között.² A „vallásváltás” a harmadik utódnál következett be, nyilván az evangélikus környezet hatására.

A szűkebb pátria

A Szepesség az akkori Magyarország egyik fő bányavidéke. Főleg vasat és rézet bányásznak, de a kitermelésnek sok ritkafém is hozadéka. A termelést főként a Habsburg birodalom északi részéből és Ausztriából idetelepített német anyanyelvű hospesek végezték. A Goldbecherek idetelepülésekor a bányászat virágkorát, élte, úgyszintén a bányavárosok is.

A család

A Goldbecher³ család az 1700-as évek elején tűnik fel Stószon.⁴ Korábban (ld. előbb) ugyan említik a nevet, de a két időpont között nem sikerült összeköttetést találnom, és az is lehet, hogy nem

¹ Ezt a tényt megerősíti az „Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képen” vonatkozó kötete.

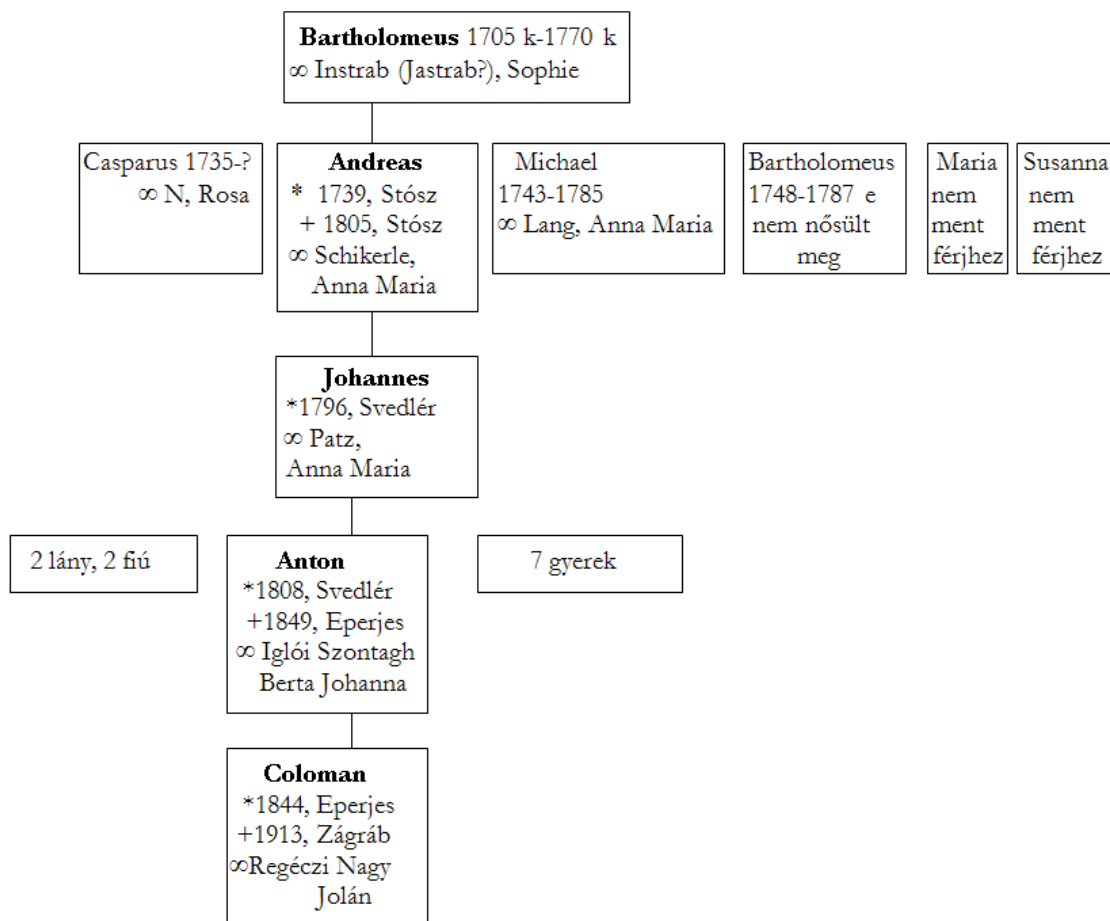
² In: Kassa város arcontológiája. Egyik társunk szíves közlése.

³ A név betű szerinti jelentése „aranykehely”, de a németben is a „Herbst G.” (Sternbergia lutea) nevű sárga kehelyvirágú növényt jelenti.

ugyanarról a családról van szó, bár ennek ellentmond, hogy a név elég ritka. A Felvidék meglehetősen jól dokumentált névanyagában sem találtam a tágabb családba tartozókon kívül a fent említett egyen kívül mást.

A családi hagyomány, és okirat⁵ szerint is az első ős Bartholomeus. Foglalkozása hámosor, azaz vashámos tulajdonos (vagy bérelő?), aki a nyersvas feldolgozását is végezteti, és/vagy alkalmanként az árut is piacra viszi. Ez az ő korában igen jól menő üzlet volt, így a család egyre gyarapodott anyagiakban, s egyúttal terebélyesedett is. Az ő dédunokája volt Anton, Coloman-Kálmán apja, akiről ez az írás szól.

Vázlatos családfa

⁴ Stósz, Stoos, Štos = község Kassától 36 km-re Ny-ra. A helynevet a ném. „stoßen” =itt: csatlakozik, illeszkedik szóból eredeztetik, mivel az érckutatók a telérek után haladva kitermelték az erdőt, a fákat a mai magyarban is használt szóval „stószolták”, rakatolták, ami később a hámosorok tüzelőanyaga lett. Idővel a bánya körül hámos, feldolgozó, falu jött létre.

⁵ G. Andreas keresztlevele

A szülők

Apját, **Anton Goldbechert** 1808. február 25.-én keresztelték meg az evangélikus hitben, Svedlén. Nagyapja, Johannes (1769, Stósz – 1828, Svedlér), nagyanyja Anna-Maria Patz. 1796-ban házasodtak össze. Antonék Coloman fia születésekor már Eperjesen laktak, a mai főtéren, amit most is Fő utcának hívnak.

Fia keresztlevele szerint foglalkozása „polgári kereskedő”.

Ez vaskereskedést jelentett, azaz már felhagyott a termeléssel. Házuk szomszédos volt a Christmann-féle vaskereskedéssel. Christmann fia, Friedrich, Anton jó barátja volt.

Igencsak jólétben élhettek, hiszen Anton 1839-ben el tudott utazni Párizsba, ahonnan menyasszonyának jegyajándékkul többek között az arcképét ábrázoló miniatúrát (ami akkor 800 frankba⁶ került), valamint egy távol-keleti selyemkendőt hozott ajándékba.

20 aranyfrank 1874-ből

Anyja iglói **Szontagh Berta Johanna**.⁷ Ő 1819.-ben született Eperjesen. A Szontagh család ekkor már több évszázad óta a Szepességben élt, és terebélyesedésével a környező megyékbe is elszármazott. Tagjai általában városi és megyei tisztséget viseltek, bányatulajdonosok voltak, tekintélyes emberek. Ebben az időben még nem volt mindennapos, hogy egy nemesember polgárhoz adja feleségül lányát, így ez Anton számára társadalmi felemelkedést jelentett, s egyúttal rokoni kapcsolatot egy olyan családdal, amely szinte minden szepesi nemes családdal rokonságban volt.

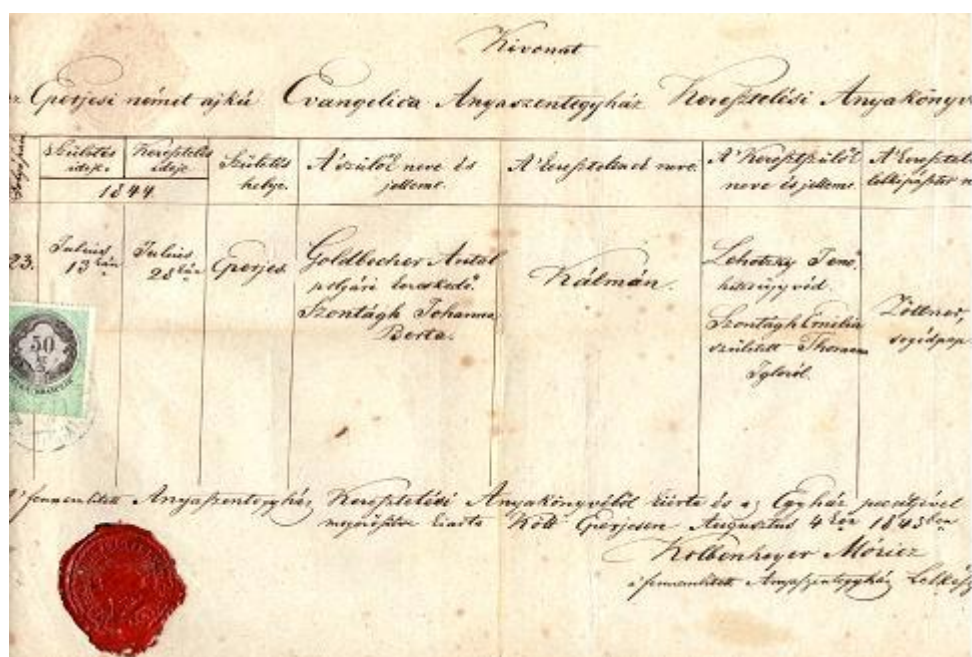
⁶ Tulajdonképpen ez livre tournois, röviden livre. 1 Fr akkori értéke mintegy 900 forintnak (2010-ben) felel meg, tehát az ára mintegy 700000 Ft volt!. És ez csak az egyik jegyajándék.

⁷ A Szontagh családra vonatkozóan Id., Sz. Dániel: Az Iglói és Zabari Sz. család története c. könyvét.

Johanna apja Szontagh Mihály (1780-1848) Selmecen végezte el a Bányászati Akadémiát, majd több bányatársaság igazgatója volt, emellett Iglón városi tanácsnok. Felesége, Paltzmann (Palczmann) Anna Krisztina szintén ősi szepességi családból származott. Nyolc gyermekük közül Johanna volt a legidősebb.

Gyerekkor

Coloman 1844. július 13.-án született Iglón. Szülei három gyermeke közül ő a legfiatalabb.

Keresztlevele 1845-ből

A szomszéd Christmann-fiú, Friedrich⁸, Anton jó barátja volt, s így Coloman is jól ismerte a családot. Petőfi 1845-ös felvidéki útja során Eperjesen meglátogatta Kerényit is. Ekkor már országszerte ismert, s a városban sok lelkes tisztelője van, kik sorra látogatják, köztük Anton is, nejevel. De Kálmán is elmondhatta magáról, hogy látta Petőfit.

Anton 1849. június 11.-én meghalt tüdőgyulladásban. A Görgey vezette téli hadjárat idején nemzetőrként, az eperjesi lőportoronynál állt őrt, s a zord időjárástól olyan beteg lett, hogy pár hónap múlva meghalt.

⁸ Friedrich Christmann, aki 1844-ben megjelent versesköteete címlapján már Kerényi Frigyes, német származású, de magyar érzelmű volt. Korán szoros barátságba került Petőfivel, ki minden kvalitáskülönbség ellenére lelkesen támogatta. Lehet, hogy a hasonló eredet, azaz az, hogy mindketten idegen származásuk dacára magyar identitásúak voltak, hogy lelkesedtek a változásokért, a nemzet haladásáért, s talán az is, hogy mindketten vézna alkatúak voltak, közrejátszott ebben.

A nemzetőrség megalakítását még az uralkodó, V. Ferdinánd hagyta jóvá. Az intézmény jelentősége 1848. március 15.-e után megnőtt, és ténylegesen elkezdtek szervezni a zászlóaljakra tömörülő egységeket. A nemzetőrök tkp. fegyveres szolgálatot láttak el, de az ún. mozgó alakulatok kivételével lakókörzetükben maradtak. Az egyes helységekre fejkvótát vetettek ki, és a vagyoni és személyi feltételek megléte alapján jelölték ki őket, de lehetett önkéntesként is jelentkezni.

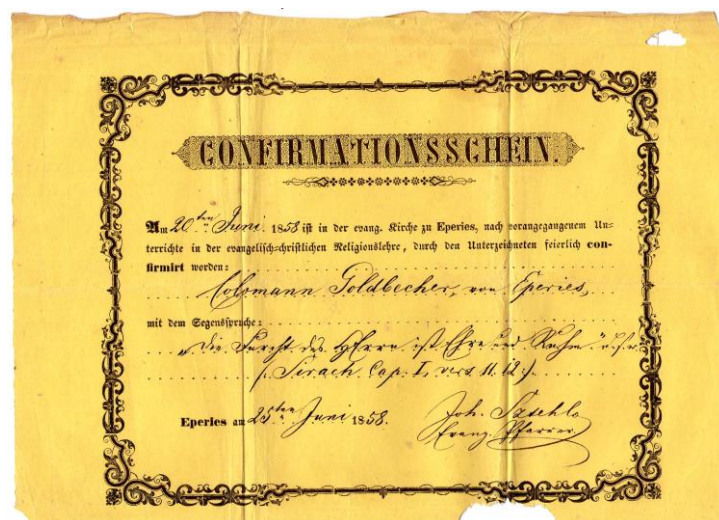
Halála (1849. június 11.) előtt arra kérte barátját, Kerényit, hogy vigyázzon feleségére, és három gyerekére. Kerényi később gálánsan megkérte Johanna kezét, de ő – mivel ekkor már ismert volt, hogy Amerikában készül letelepedni – elutasította, mert három kis gyerekkel nem vállalta a bizonytalanságot.

Kálmánra több emléktárgy, kézirat maradt tőle, ezeket később a Petőfi házra, a mai Petőfi Irodalmi Múzeum ősére hagyta.

Kerényi 1850-ben emigrált Az Egyesült Államokba. Itt a vásárolt birtokon gazdálkodik, ám mint otthon is, hozzá nem értése miatt tönkremegy. A Cleveland közeli magyar alapítású New Budán hal meg, zavarodott elmével 1852-ben.

Az apanélküliség ellenére gyerekkora viszonylagosan békében telt el. Később gyerekeinek tréfásan mesélte, hogy ő volt a szabadságharc utolsó sebesültje, ugyanis amikor az orosz csapatok a Felvidékre és Eperjesre is bevonultak, a nagy eseményre mint kíváncsi kisgyerek, ő is kifutott az utcára. A köves úton elesett, és fejét beverte. Egy tiszt leszállt a lováról, bevitte a vérző gyereket a házba, hogy ellássák, sőt másnap is érdeklődött hogyléte iránt (lehet, hogy üknagyanyám tetszett meg neki?).

Ifjúkor

Konfirmációs emléklapja

1858-ban konfirmált. A konfirmációt vezető pap Johannes Sztéhlo⁹ volt. A Sztéhlo család több tagja is a lelkészi pályát választotta. A család máig virágzik, akkori és előző férfitagjai főleg evangélikus lelkészek voltak.

Konfirmációs emléklap szövege magyarul:

1858. június 20.-án az evangélikus templomban Eperjesen, a megelőző evangélikus-keresztyén vallástani oktatás után az alulírt ünnepélyesen konfirmált:

Goldbecher Kálmán Eperjesről

Eperjes, 1858. június 25.-én

Sztéhlo János

evangélikus lelkész

Az Eperjesi Kollégium

Elérvén a kort, 1854-ben beírátták az akkor már híres eperjesi Kollégiumba.

Az eperjesi kollégium és ótemplom a század derekán
A Vasárnapi Újság 1857. évi 38. számából (szeptember 20.)

Az eperjesi Kollégium 1531-ben vált a régi városi iskolából evangélikus intézetté, zömmel külföldi tudósok vezetése alatt. Főiskolává alakítását 1665-ben határozták el a felvidéki városok.

Viszontagságos évek után, melyek alatt hol elvették a katolikusok részére, hol visszakapták, végül megvették az épületet, mely 1785-től az övék.

⁹ Ismert szépeességi család

A kollégiumban magyar nyelvű oktatás folyt. Irányultsága folytán – későbbi megnevezéssel – re-
álgimnáziumnak nevezhetnénk.

Kálmán idejében olyan, akkor már híres tanárai voltak, mint Hazslinszky Frigyes vagy Vandrák
András.

A kollégiumban jó jegyei voltak, különösen kedvelte a természettudományi tárgyakat.

ISKOLAI-BIZONYÍTVÁNY.

Goldbecker Kálmán, Evang. Sz. Hitvallása, született
1844 év *Július* hó *13-án*, *Eperjesen Sáros Vm. (arva.)*
járta a helybeli evang. Collegiumban, 1858 évben az *Ötödik* Gymnasialis osztályt, mint
rendes tanuló következő osztályzási eredménnyel a *második* félévben:

Erkölcse *jeles*;
Figyelme *jeles*.
Szorgalma *változó*.

Vallásban *kielégítő*
Latin nyelvben *discretus*
Görög nyelvben *discretus*
Magyar ny. *discretus*
Német ny. *Kisünnö, dolgosan, discretus*.
Tót nyelvben —

Ö Történelem s földrajzban *kielégítő*
Mathesis *Alg. elégseges, Geometr. discretus*.
Természeti tudom. *Növény- Kisünnö*.
Bölcsészeti elemeiben —
Szabad tantárgyakból —

Írása *jeles*.
Mulasztott leckeórák *24. beuz. Elhelyez. 12/32.*

Eperjesen, Nov 20. 1858. évt.

Vandrák Alfr. igazgató.
Hazslinszky Frigyes Math. t.
Krausz Alfr. a lat. és renet ny. tan.
Forberger Sám. a gör. renet ny. t.

Egyik félévi bizonyítványa

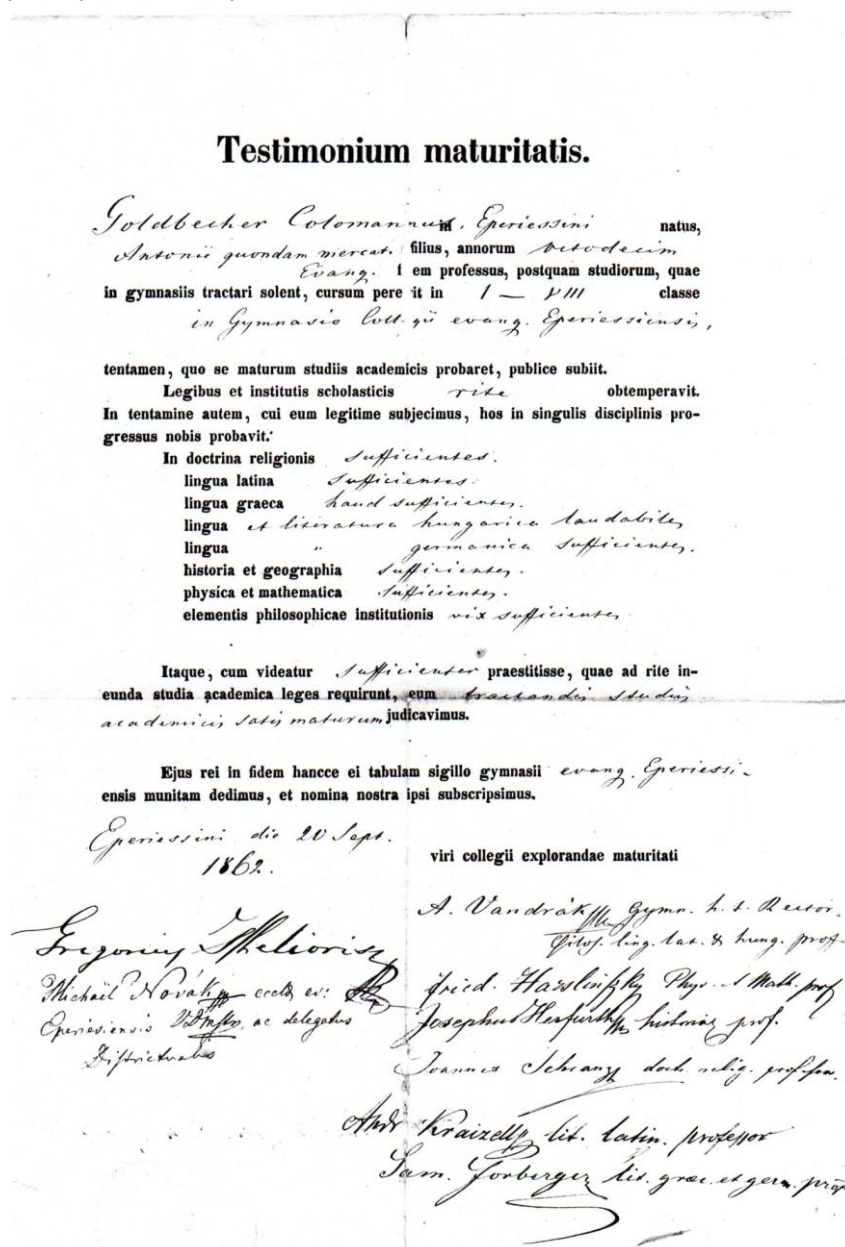
Ötödik osztály, 1858/59, második félév

A többi bizonyítványt is áttekintve azok a korábbi megállapítást támasztják alá; figyelme „váltó-zékony”, a reáltárgyakban jeleskedik.

Az „Elhelyezés” azt jelenti, hogy a jelölt létszámú osztályban előmenetelével a hányadik helyet érdemelte ki. Általában az osztály első negyedébe-harmadába tartozott.

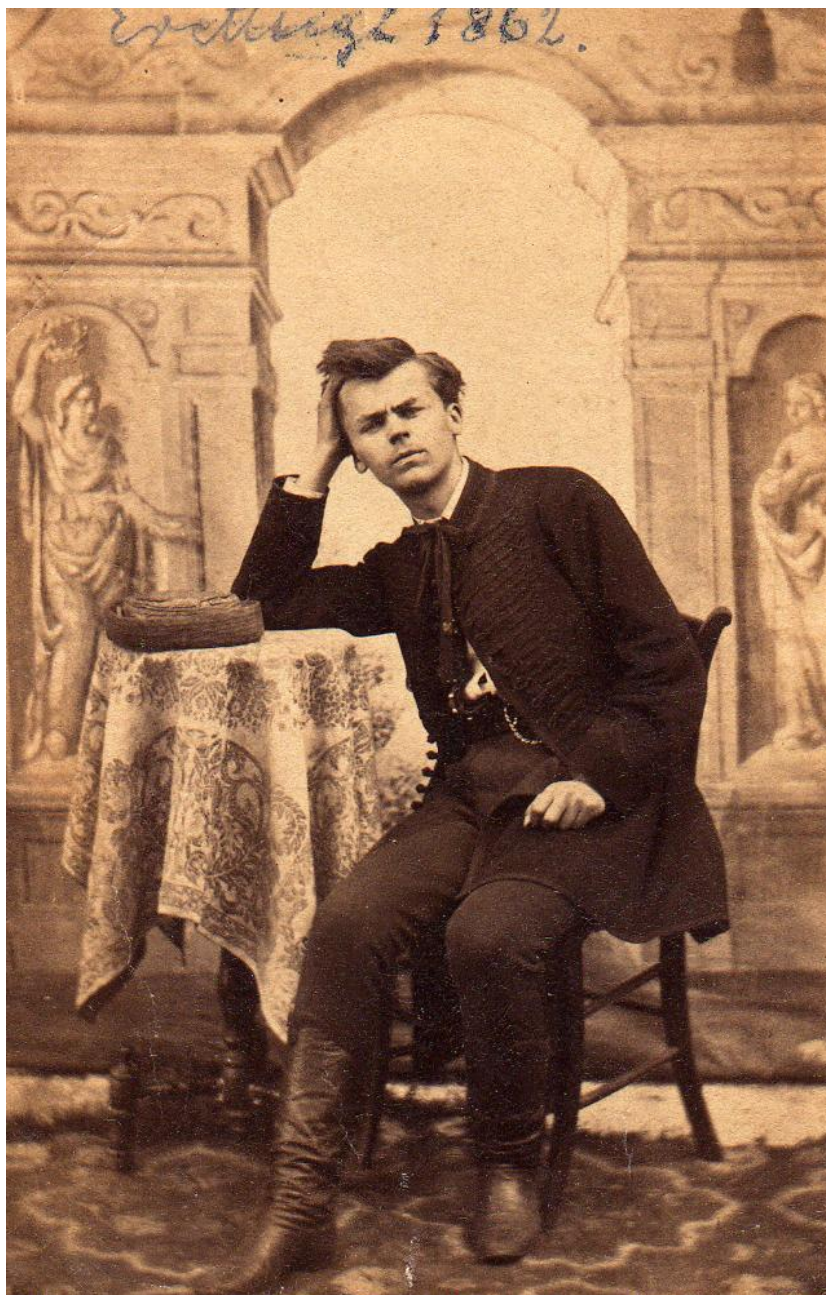
Érettségi

Érettségi bizonyítványa 1862. szeptember 20.-án kelt.

Érettségi bizonyítványa

Goldbecher Kálmán, eperjesi születésű, Antal, hajdani kereskedő fia, tizennyolc éves, evangélikus hitű, miután tanulmányait, melyeket gimnáziumban szoktak végezni, végigjárta az I – VIII. osztályt az Eperjesi Evangélikus Kollégiumban.

Egy érett férfiú fényképe, 1862

Egyetem

1862-ben beiratkozik a pesti egyetemre, az orvosi fakultásra. Itt hat félévet jár, majd négyet a bécsi egyetemen, végül egyet ismét a pestin.

A leckekönyv egy 15x19 cm-es félbehajtott füzet, mely egy tulajdonosa nevét viselő karton tartóba van elhelyezve. Ez egységes nyomtatvány lehetett birodalomszerte.

Index lectionum

quis se frequentaturum rite professus est

Colomanus Goldbecher.

Erperjesini, C^{ts} Sáros, Hungaria.

António.

Inscriptionem in album			
C. Q. Universitatis	facultatis	testatur quaestor	Quo die et quoto tabularum numero inscriptus est.
Pestiens.	medicae	<i>[Signature]</i>	N ^o 18.
Viennens.	"	<i>[Signature]</i>	$\frac{2}{10}$ 862.
<i>[Signature]</i>	"	<i>[Signature]</i>	866.
		<i>[Signature]</i>	$\frac{18}{10}$ 867

Kis regest fog. gép.

A leckekönyv első oldala

Pesti Egyetem		Bécsi Egyetem	
I. szemeszter	Anatomia descriptiva = leíró anatómia	VII. szemeszter	Klinikai pathológia és therápia
	Anatomia practica = anatómiai praktikum		Klinikai és operatív sebészet
	Mineralogia = mineralógia		Igazságügyi orvostan és boncolás
	Botanica = botanika		Sebészeti operációtan
	Zoologia comparativa = összehasonlító állattan		Orthopédia
	Lingua franconica = francia nyelv		Anatómiai topográfia
			Diagnosztikai gyakorlatok
II.szem.	Leíró bonctan	VIII.szem.	Gyermecketegségek speciális pato-lógiája és therápiája
	Részletező állattan		Szifilisz, és a szifilisz és nem szifilisz bőrbetegségek elkülönítő kórismézése
	Általános és különös növénytan		Speciális orvosi kórtan, therápia és klinikum
	Tájbonctan		Speciális sebészeti pathologia, therápia és klinikum
III. szemeszter	Gyakorlati bonctan	IX.sz.	Igazságügyi orvostan
	Tájbonctan		Himlőoltás
	Általános kísérleti vgytan	Pesti Egyetem	
	Élettan	X. szemeszter	Belgyógyászati kóroda
	Gyógyszerisme		Sebészeti kóroda
	Gyógyszerhatástan		Szemészeti kóroda
IV. szemeszter	Elméleti szülészet		Belgyógyászati kóroda
	Vegytan		Szülészeti gyakorlatok
	Gyógyszerhatástan		Szemészeti kóroda
	Orvosi vényszerkesztés		Leíró bonctan
	Élettan		Magyarország gyógyfürdői s ásványvizei
	Növény rendszertan és növényföldrajz		Belgyógyászati kórleírás
	A levegő vegytana		Ásványtani gyakorlatok
			Állatjárványtan
V. szemeszter	Gyakorlati kórbonctan	X. szemeszter	Gyakorlati kórbonctan
	Általános kórtan		
	Előkészítő sebészet		
	Elméleti kórbonctan		
	Rögtön támadt életveszedelmek körüli eljárás		
	A francia irodalom története		
	Olasz nyelv		
VI. szemeszter	Elméleti kórbonctan		
	Által. kórtan		
	Általános gyógytan		
	Előkészítő sebészet		
	Állatjárványtan		
	Gyakorlati kórbonctan		

Az indexben szereplő tantárgyak

A tantárgyak listája érdekes, és talán tanulságos is lehet. Egyes tárgyakat nyilván egyéni érdeklődésükért vett fel, mint pl. a növényrendszertan, vagy a gyógyfürdőről szóló előadás-sorozat.

A Pesti Egyetem

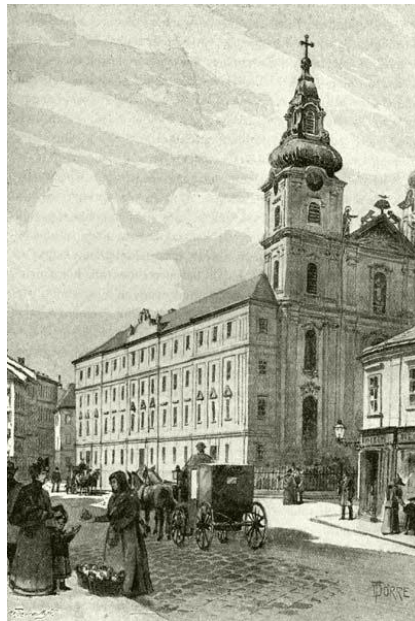
A Nagyszombati Egyetem.

A Pesti Egyetem jogelődje a Pázmány Péter esztergomi érsek által 1635-ben alapított Nagyszombati Egyetem. Ezt Mária Terézia egészségügyi reformjának részeként orvosi karral egészítették ki. Ennek felépítésére a Bécsi Egyetemé szolgált mintául, ahol nem oly régen reformálták meg azt. Az oktatás 1770-ben indult meg, öt tanszékkal.

Az Egyetem Budára majd Pestre költöztetése.

Az egyetemet 1769. július 17-én királyi rangra emelték, majd 1777-ben Budára költöztették.

Ezzel egy időben módosították az egyetem vezetését. Mária Terézia 1780. március 25-én adta ki az egyetem "Magna Chartájának" is nevezett Diploma Inauguralét, melyben rögzítette az egyetem jogállását és fenntartásának anyagi alapjait. A királynő utódát, II. Józsefet is közelről foglalkoztatta az Universitas sorsa. Személyes látogatásai után döntött az intézmény Pestre helyezéséről, amire 1784-ben került sor. Az Orvoskar a korábban feloszlott jezsuiták rendházában (a Hatvani, (Kossuth Lajos) és Újvilág (Simmelweis) utcák sarkán) kapott helyet.

Az egyetem épülete Pesten a XIX. század első felében

Az egyre szaporodó tanszékek (elméleti orvostan, természetrajz - 1784; állatorvostan - 1787; államorvostan, különös gyógytan - 1793; elméleti sebészet - 1808; szülészet - 1812; szemészet - (1817) és a növekvő létszámú hallgatók befogadására a kolostor átalakított épülete hamarosan szűknek bizonyult.

Hátráltatta a gyakorlati oktatást, hogy a klinikák, eltérően a nemzetközi gyakorlattól, nem a városi kórházban, hanem a kar épületében kaptak helyet, így nem nyílt lehetőség a demonstrálandó betegkör rendszeres cseréjére. Ugyan a kar többször tett kísérletet arra, hogy a Szent Rókus Kórházat is bevonja a kar intézeteinek bővítésére, ezek azonban a városi magisztrátus ellenállásán rendre meghiúsultak. Ennek ellenére az 1820-as évektől kezdve a karon meghonosodott a gyakorlati oktatást hangsúlyozó klinikai irányzat. Az orvosképzés időtartamát kezdetben nem szabályozták. Egy 1774-es rendelet szabta meg először az orvosok képzési idejét, ami ekkor 5, majd az 1786-os tanulmányi rend szerint csak 4 év volt.

A XIX. század első évtizedei. Jeges árvíz és államorvostan.

A pezsgő egyetemi életet produkáló századvéget I. Ferenc korának retrográd szelleme váltotta fel. Ezt tükrözi a központosítás és a tanszabadság megvonása jegyében fogant 1806-os II. Ratio Educationis, ami sokkal mélyebben foglalkozott az Orvoskarral, mint a megelőző. Részletesen rögzítette a tananyagot és a professzorok kötelességeit, korszerűsítette a tanulmányi és szigorlati rendet, a tanulmányi időt 5 évre emelte.

1793-ban az elsők között Pesten – Bécsset megelőzve - önálló tanszéket kapott az államorvostan. A himlő elleni védőoltásokat Magyarországon már 1799-től kezdték alkalmazni. A kar tanára volt korának egyik legjelentősebb természettudósa, Kitaibel Pál. Az Arányi Lajos által 1844-ben alapított Kórbonctani Intézet nemzetközi összehasonlításban is az egyik legkorábbi ilyen intézmény. 1847 elején, mindössze néhány hónappal a Massachussets Hospital első kísérlete után Balassa János Pesten már alkalmazta az éteres altatást. Egyre inkább teret nyertek a fizikális diagnosztika módszerei.

A magyar nyelvű oktatás kialakulása

Az orvosi és sebészdoktori képzés kezdettől latinul folyt. 1844-ben a magyar lett a hivatalos nyelv. Végül a magyar oktatási nyelv csak 1848-ban került bevezetésre.

Az 1848. évi áprilisi törvénykönyvben külön cikk (1848: XIX. tc.) foglalkozott az egyetemmel, mely végre kimondta annak függetlenségét, valamint a liberális tanszabadság elvét. A tanárok és hallgatók többsége aktív részt vállalt a szabadságharc eseményeiből.

Az abszolutizmus idején a német lett az oktatás és az ügyvitel nyelve. 1859-ben diákküldöttség indult Bécsbe a magyar nyelv visszaállítása érdekében. Az Októberi Diploma nyomán a főtárgyakat magyarul, a többit igény szerint németül, szlovákul vagy latinul adták elő. A magyar nyelvet végül a kiegyezés után az 1868: XLIV. törvénycikk helyezte vissza jogaiba.

Az orvoscépzés egységesítése

1872-ben vezették be az egységes orvoscépzést, így 1878-tól már csak egyetlen orvosi diploma létezett, "egyetemes orvosi tudományok doktora" megjelöléssel. Az 1875-ös egyetemi szabályrendelet a tanszabadság és autonómia biztosítása mellett, lefektette az új, egyetemes orvostdoktori szigorlati rendet is. 1881-től változott a tanév időtartama, korábban novembertől augusztusig, ezután szeptembertől júniusig tartott.

A rossz felszereltség mellett az Orvoskar legfőbb gondja továbbra is a helyszűke volt. 1848-ban ugyan elvitték végre a klinikákat az Újvilág utcai épületből, de ez csak átmenetinek bizonyult, mivel a forradalom leverése után visszakerültek. A Szent Rókus Kórház továbbra is elzárkózott a klinikák befogadása elöl, a főváros pedig hosszú ideig nem biztosított telket az építkezések számára. Átmeneti enyhülést jelentett a Kundewalder-féle terményház (az akkori Országúton, ma Múzeum körúton) megszerzése 1858-ban, amit eredetileg az Állatorvosi Intézet számára vásároltak. Ide költöztetett át a sebészet, az állattan, az élettan és az ekkor Semmelweis Ignác vezette szülészet, valamint a teljes kari adminisztráció.

1859-ben a sebészeti kóroda 13 betegágygal az Országúti (ma Múzeum körút) Kundewalder házba költözött.

A Kundewalder-féle ház

Igazi megoldást azonban csak az 1870-es években meginduló, és mintegy 4 millió forintot felémésztő nagyszabású építkezések hoztak. Ekkor vált az akkor még igencsak külterületnek számító Üllői út az Orvoskar tengelyévé, ahol két telepen helyezték el a klinikákat, a fűvészkertet és az adminisztrációt. (Forrás: Internet, rövidítve, részben átírva)

Az egyetem sorsának további alakulását – mivel témánk szempontjából közömbös – itt nem ismertetjük.

Az itt leírtaknak némileg ellentmondanak a leckekönyvben lévő beírások (1862-1868 között járt egyetemre), melyek – a tantárgy-felsorolás, és a professzorok bejegyzései is – magyarul íródtak (kivéve persze a bécsi évet).

A fentiekből az is kiderül, hogy Coloman-Kálmán egy modern, más egyetemektől színvonalban el nem maradó intézménybe járt. Ez a későbbiekben nagy hasznára volt.

Olyan képzést kapott, ami által a legkülönbözőbb helyzetekben is meg tudta állni a helyét.

Professzorai

Hunyadvári **Arányi Lajos** György, eredeti neve Lósfajner (hunyadvári) (Komárom, 1812. május 29 - Nagymaros, 1887. július 28.)

Balassa János (1814-1868)

Jendrassik Jenő (1824. november 18, Kapnikbánya - 1891. március 3, Budapest)

Lenhossék József (1818. március 20, Buda - 1888. december 2.)

Kálmán leíró- és gyakorlati anatómiát, leíró- és tájbonctant hallgatott nála. Minősítése: szorgalmatos, igen szorgalmas.

Zombori **Lippay Gáspár** 1809. január 4, Keszthely – 1895. február 11, Gyimót.

Margó Tivadar (Pest, 1816. március 5. Pusztaszentlőrinc (ma Pestszentlőrinc) - 1896. szeptember. 5.)

Semmelweis Ignác (1818. július 1, Buda-Tabán – 1865. augusztus 13, Bécs-Döbling)

Than Károly (1834. december 20, Óbecse - 1908. július 5, Budapest)

Wachtel Dávid (1807, Nagy-Kanizsa - 1872. március. 16, . Buda.)

Wagner János (1811. július 18, Komárom - 1889. január 2, Budapest)

A tanári kar

A Pesti Egyetem orvoskarának professzorai 1863-ban. Ekkor Kálmán a második és harmadik szemesztert hallgatta. Állnak, balról-jobbra: Diescher János, Wagner János, Arányi Lajos, Semmelweis Ignác, Lippay Gáspár, Lenhossék József, Nedelkó Döme, Linzbauer Ferenc, Wachtel Dávid, Stockinger Tamás. Ülnek: Zlamál Vilmos, Sauer Ignác, Rupp János, Balassa János. (Forrás: Wikimédia, Mészöly Tamás cikkéből)

Per semestre anni 1864/65. III.
in C. R. Universitate has lectiones se frequentaturum professus est.

Index scholarum et nomina magistrorum.	Quot per hebdom. horas scholae habitae sint.	Receptum nomen testatur quæstor.	Receptum nomen testatur magistri.	Quotus in classe in auditorio pæsus assignatus sit.	Didactum solum aut immunitatem legitime comprobatum testatur quæstor.	Scholas frequentatas testatur magistri.	Adnotata.
Gyakorlati boncolás Dr. Lenhossék J.	5		Lenhossék J.			Lenhossék J.	Storgalmatos
Tájboncolás Dr. Lenhossék J.	4½		Lenhossék J.			Lenhossék J.	Storgalmatos
Állati és Részlet. Végzet Dr. Than R.	5		Than R.			Than R.	
Élettan Dr. Jendrasik J.	5		Jendrasik J.			Jendrasik J.	Storgalmatos
Gyógyászati me Dr. Wachtel D.	3		Wachtel D.			Wachtel D.	
Gyógyászati me Dr. Wachtel D.	2		Wachtel D.			Wachtel D.	

15 kr.
Lippay Gáspár

Egy oldal az indexéből Lenhossék, Than, Wachtel aláírásával

Per semestre anni 1865 IV.
in C. R. Universitate has lectiones se frequentaturum professus est.

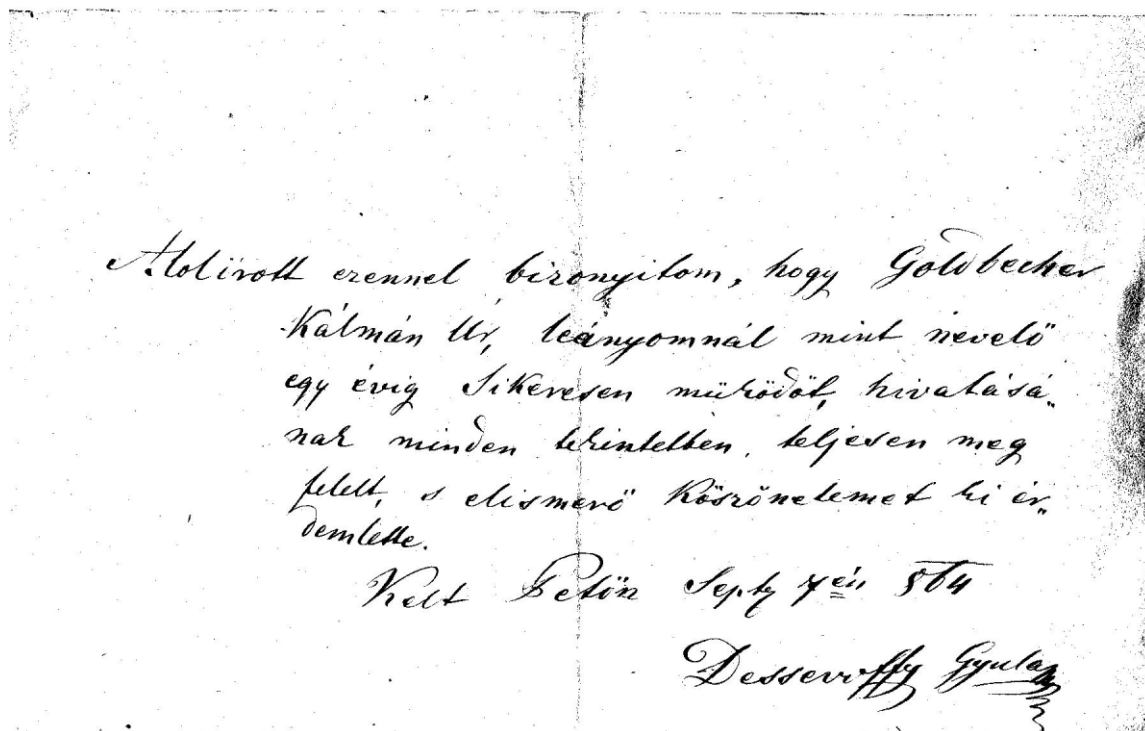
Index scholarum et nomina magistrorum.	Quot per hebdom. horas scholae habitae sint.	Receptum nomen testatur quæstor.	Receptum nomen testatur magistri.	Quotus in classe in auditorio pæsus assignatus sit.	Didactum solum aut immunitatem legitime comprobatum testatur quæstor.	Scholas frequentatas testatur magistri.	Adnotata.
Elméleti szülészet Dr. Semmelweis I.	5		Semmelweis I.			Semmelweis I.	Storgalmatos
Végzet Dr. Than R.	5		Than R.			Than R.	
Gyógyászati me Dr. Wachtel D.	5		Wachtel D.			Wachtel D.	
Orvosi végzet Dr. Wachtel D.	1		Wachtel D.			Wachtel D.	
Élettan Dr. Jendrasik J.	7		Jendrasik J.			Jendrasik J.	Storgalmatos
* Kórházi orvosi és földrajz Dr. Linzbauer F.	1		Linzbauer F.			Linzbauer F.	
* Kórházi orvosi Dr. Than R.	1		Than R.			Than R.	

15 kr.
Lippay Gáspár

Egy másik oldal az indexből Semmelweis aláírásával

Diploma után

Már egyetemi évei alatt nevelősködött, így az 1864-es évben is.

Dessewffy Gyula ajánlólevele 1864. szeptember 7.-i keltezéssel, miszerint egy évig, mint lánya nevelője sikeresen működött.

„Alulírott ezennel bizonyítom, hogy Goldbecher Kálmán Úr leányomnál mint nevelő egy évig sikeresen működött, hivatásának minden tekintetben teljesen meg felelt, s elismerő köszönetemet ki érdemlette.
Kelt Petőn Sept 7én 864”

Gróf Dessewffy Gyula valószínűleg az, aki 1820-ban született, cs. és kir. kamarás volt, felesége báró Sennyei Anna. Két lányuk született, 1863-ban az egyik 15, a másik 13 éves volt.

1866-ban

Holl Walter gőzhajózási főügynök fiának nevelője. Mint ilyen, vele utazik a „Duna-fejedelemségek”-be.

2621. sz. külföldre. Für das Ausland.

A' MAGYAR KIR. HELYTARTÓTANÁCSSTOL.
I. FERENCZ JÓSEF
AUSTRIAI CSÁSZÁR
 ÉS MAGYAR ORSZÁG APOSTOLI KIRÁLYA S. A. T.
 Ő FELSÉGE NEVÉBEN.

ÚTLEVÉL

Holl Walter részére
 állapota *gőzhajózási főnökök*
 foglalkozása *főnök*
 illetőségi helye *Sest*
Sest megyében

születési éve *1852*
 vallása *azcat. hit*
 termete *fehér* arca *monorai*
 haja *szőke* szeme *kék*
 szája *rendes* orra *rendes*
 különös üsmertető jellei

Saját kezű aláírása

Utazik a *Dunafővidelmek*
gelbe *korona*

Ezen útlevél érvénye *egy hónap*

Buda *Szűcs* *14* *1866* *has* *14* *1866*
 Királyi Tárnokmester ur
 Nagymlétsége megkísérel.

VOM KÖN. UNG. STATTHALTEREI-RATHE.
 IM NAMEN SE. KAIS. KÖN. APOSTOLISCHEN MAJESTÄT
FRANZ JOSEF I.,
KAISER VON ÖSTERREICH,
 KÖNIG VON UNGARN ETC. ETC.

REISEPASS

für *Walter Holl*
 Charakter *gőzhajózási főnök*
 Beschäftigung *főnök*
 Zuständigkeitsort *Sest*
 Comitat *Sest*
 Geburtsjahr *1852*
 Religion *román*
 Statur *blond* Gesicht *szőke*
 Haare *blond* Augen *szőke*
 Mund *szőke* Nase *szőke*
 Besondere Kennzeichen

Eigenhändige Unterschrift

Das selbe reiset auf dem Namen
fürstentum
Land

Dieser Pass ist gültig *für* *Monat*

aus der k. k. Hof- und Staatsdruckerei in Wien.

Az útlevélben mint „vele utazik” szerepel. Aláíró a királyi tárnokmester

A Duna-Fejedelemségek

E néven Havasalföldet és Moldvát nevezték hosszabb időn át. E területek pro forma egy-egy fejedelem uralma alatt, a valóságban az időben változóan idegen hatalmak befolyása alatt állottak. A

XVIII. században gyengül a török és erősödik az orosz befolyás, ugyanakkor Ausztria is erősen érdekelt a térségben (megszerzi Bukovinát).

1856-ban a párizsi konvenció hét európai állam védnöksége alá helyezte a dunai fejedelemségeket. A második ilyen konvenció aztán 1858-ban meghatározta e két dunai fejedelemség nemzetközi jogi státusát. E konvenciót Franciaország, Anglia és Oroszország kényszeríti Törökországra, s arra kötelezi őket, hogy ismerje el a Moldva és Havasalföld „egyesült fejedelemség” néven való egyesítését. 1859 januárjában Alexandru Ioan Cuza őrnagy kettős választás révén Moldvában és Havasalföldön is fejedelmi címet szerez, s Románia néven egyesítette a két fejedelemséget.

Cuza lemondatása után, 1866-ban, újabb fejedelem következik: a Hohenzollern-Sigmaringeni herceg második fia, Károly kerül a fejedelmi székbe (csak 1881-ben lett király).

Kálmán ebben az évben, mikor német fejedelmet választanak, utazik ide. A „főügynök” megnevezés ki tudja, mit rejt, mindenesetre Ausztriának és vállalkozóinak a térség iránt megnövekedett érdeklődését jelzi az út.

Mint frissen avatott doktor. Bécs, 1869

Névváltoztatás

1869. március 20: Intézkedés a névváltoztatási okmányok kiadásáról.¹⁰

Pest szab. kir. város közönségének.

Goldbecher Mihály és Goldbecher Kálmán vezetéknévének „Tárczai”-ra kért átváltoztatása megengedvén, - felhivatik a' város közönsége folyó évi Mart: 11^{én} 6421 fsz. a. kelt jelentésére vonatkozólag, hogy erről folyamodók megbizottját Szontágh Albert¹¹ pesti lakost a' mellékelt okmányok kézbesítése mellett értesitse, és ezen névváltoztatásoknak az illető anyakönyvekbe leendő feljegyzését eszközöltesse.

Budán 1869 évi Mart. hó 20^{án}

a' minister helyett

Szlavy József s. k.

államtitkár

A „Tárczai” nevet valószínűleg az Eperjes közelében folyó Tárca patak ihlette. A cz az akkori helyesírás szerint a c hangot jelölte. Hogy hogyan kopott le az á-ról a vessző, nem tudom. A Századunk Névváltoztatásai c. könyvben már a szerepel. A szóvégi i hang a hivatalos iratokban hol i, hol y. A Budapesti Közlöny 1869. március 23-án közli, hogy a névváltoztatás „megengedetett”.

Keleti Akadémia

Bécsben egy újsághirdetésből értesül, hogy a török kormány orvosokat keres, Törökországon kívüli területein való szolgálatra.

Beiratkozik a bécsi Keleti Akadémiára, és 1869-70 folyamán megtanul törökül és perzsa (párszi) nyelven. Ez utóbbit a mai Iránon kívül Irak északi részén beszélték.

A Bécsben székelő Keleti Akadémiát Mária Terézia alapította 1774-ben. Alapításának célja a keleti államokban lévő kül- és kereskedelmi képviselők diplomáciai és egyéb ügyeinek ellátására megfelelő szakemberek képzése. Az intézetbe csak osztrák és magyar állampolgárokat vettek fel. A tanfolyam öt évre terjed. A tanfolyamot sikerrel végzett növendékek mint konzuli növendékek, leginkább

¹⁰ Utána ugyanez németül, majd német nyelvű hitelesítés a fordításról.

¹¹ Szontágh Albert (iglói) kir. tanácsos, ügyvéd, Sz. Sámuel uradalmi ügyész és Mártonffy Janka fia, szül. 1818. nov. 7. 1841-46. a hg. Eszterházy uradalmi gazdatisztje; 1847-55-ig az ózdi vasgár pénztárnoka, az 50-es években a miskolczi kisdédóv igazgatója, az ág. ev. egyházkerület felügyelője, 1860-61. Borsod vármegye aljegyzője volt. Azután több évig a biztosítási ügyet szolgálta mint becselő; a kataszter szervezésénél központi felügyelőnek nevezték ki. Meghalt 1892. jún. 30. Budapesten. Szontágh Johanna és Szontágh Albert legközelebbi közös öse I. Pál, akinek Johanna a 7, Albert a 6. leszármazója.

Keleten nyerne alkalmazást. Tantárgyak a jog- és államtudományok, diplomáciai államtörténet, nemzetközi jog, konzuljog, francia, olasz, arab, török és perzsa nyelv. A kiegyezés után Budapesten is létrejött, 1948-ban szüntették meg. (Forrás: Pallas Nagylexikon. Átírva.)

Mint „külső hallgató” beiratkozott, és két szemeszter alatt elvégezte a török és a perzsa nyelv-tanfolyamot, s vizsgát tett. Nyelvvizsga-bizonyítványait 1870. július 4.-én kapta meg.

(Folytatás következik.)